

БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ
ИНСТИТУТ ПО ФИЗИОЛОГИЯ НА РАСТЕНИЯТА И ГЕНЕТИКА

Утвърдил
Директор:
(проф. д-р Валя Василева)

ЕТИЧЕН КОДЕКС

на служителите в Институт по физиология на растенията и генетика
при Българска академия на науките

ВЪВЕДЕНИЕ

Настоящият Кодекс определя принципите и правилата на професионална етика, които трябва да се спазват от служителите в Институт по физиология на растенията и генетика (ИФРГ), за да се осигури ефективна научноизследователска дейност и се гарантира добрият имидж на Института и БАН в общественото пространство. Спазването на етични правила и академични стандарти при осъществяване на служебните задължения е важна предпоставка за висок професионализъм, академично единство и успешна реализация на научните резултати в полза на обществото. В Етичния кодекс са формулирани основните принципи на етично поведение, добрите академични практики и стандарти, установени в Европейското изследователско пространство. Моралът е един от основните регулатори на научната дейност, като спазването на морални норми е грижа на всеки учен, на ръководствата на научните звена, на научните общности и техните организации. Служителите на ИФРГ трябва да спазват етичните норми на поведение, очертани в настоящия Кодекс, и да се стремят да изпълняват своите задължения в съответствие с принципите на професионалната етика.

ГЛАВА ПЪРВА
ОБЩИ ПОЛОЖЕНИЯ

Чл. 1. Този кодекс определя етичните норми и правилата за поведение, които следва да спазват служителите, докторантите и специализантите в ИФРГ.

Чл. 2. Кодексът има за цел да повиши общественото доверие в професионализма и морала на служителите на ИФРГ, както и да издигне престижа на научноизследователската, експертната и преподавателската дейност на неговите служители.

Чл. 3. Дейността на служителите се осъществява при спазване на принципите на компетентност, отговорност, безпристрастност, законност, лоялност, честност, политическа неутралност, зачитане на личността, отчетност и толерантност.

- (1) *Компетентност* – служителят извършва дейността си, като използва и прилага знанията и опита, които притежава, и непрекъснато повишава нивото на професионалната си квалификация и работа в интерес на ИФРГ и БАН.
- (2) *Отговорност* – служителят следва поведение, което не накърнява престижа на ИФРГ и БАН, не само при изпълнение на служебните си задължения, но и в своя обществен и личен живот.
- (3) *Безпристрастност* – служителят извършва дейността си обективно и добросъвестно, като се стреми вярно, точно и безпристрастно да събира, анализира и оценява всички факти и обстоятелства, свързани с работата му, без да допуска влияние на собствени или чужди интереси.
- (4) *Законност* – служителят изпълнява служебните си задължения при строго спазване на Конституцията и законите на Република България, и съобразно установените вътрешни правила в БАН и ИФРГ.
- (5) *Лоялност* – служителят съдейства за провеждането на научната стратегия на БАН и на ИФРГ, основаващи се на принципите на правовата държава.
- (6) *Честност* – служителят, в зависимост от функциите, които изпълнява, осъществява действия, предлага и взема решения, водещи до укрепване на доверието в академичната общност.
- (7) *Политическа и светогледна неутралност* – служителят не допуска в своята работа да бъде повлияван от свои или чужди политически и светогледни пристрастия.
- (8) *Зачитане на личността* – при изпълнение на служебните си задължения служителят се отнася с уважение към всеки, като зачита правата и достойнството на личността и не допуска прояви на дискриминация.
- (9) *Отчетност* – служителят осъществява своята дейност по начин, даващ възможност да се видят ясно неговите действия и резултатите от извършената работа.
- (10) *Толерантност* – служителят се отнася толерантно и с разбиране към алтернативни мнения и позиции, изразявани от личности или институции.

ГЛАВА ВТОРА

АКАДЕМИЧНА ЕТИКА

Раздел I

Академична етика на изследователската дейност

Чл. 4. (1) Ученият трябва да спазва изискванията за осъществяване на ефективна научна дейност, насочени към задълбочено всестранно изследване и постигане на убедително трайно ново познание или обновяване и обогатяване на знанието за изследвания обект.

(2) Ученият следва да се стреми към аргументирано доказване на поддържаните от него хипотези, изводи и заключения, получени в резултат на изследователската му дейност. Основната грижа на учения е да постигне в максимална степен обективната истина, като за целта проверява тълкуванията и заключенията, които пораждат съмнение.

Чл. 5. Ученият следва да полага особени грижи, да дава високи оценки и насърчения на онези изследвания, които водят до оригинални приноси в съответната научна практика, без да се влияе от субективни приоритети.

Чл. 6. (1) Ученият следва да проявява почтеност и коректност в отношенията си със своите конкуренти от съответната научна област. Той трябва да уважава чуждия принос и приоритет на предшестващите изследователи, които са работили в неговата научна област.

(2) Не се допуска под каквато и да е форма присвояване на чужди научни постижения, отнемане на чуждо авторско право (плагиатство), „кражбата” на чужди идеи, фалшифицирането на чужди трудове, на данни и др.

Чл. 7. Едно от важните задължения на ръководителите на научните колективи е подготовката на младите изследователи и стимулирането на тяхното кариерно израстване.

Чл. 8. При изследванията върху хора не бива да се допуска каквото и да е нахърняване на конфиденциалността и уважението към правото на личен живот и достойнство. Тези изследвания се правят при стриктно съблюдаване на правилата и изискванията за изследване на човешки субекти, въведени в „Правилника за условията и реда за работа“ на Комисията по етика на научните изследвания в ИФРГ. Служителят е длъжен да опазва данните и личната информация на гражданите, станали му известни при или по повод на изпълнението на служебните му задължения.

Раздел II

Академична етика на публикационната дейност

Чл. 9. Едно от най-съществените средства за популяризиране на постигнатите научни резултати са публикациите в научния печат и отделни издания.

(1) Авторите на научните публикации носят морална отговорност за научната достоверност на същите. Недопустимо е да се фалшифицират данни и резултати, получени в хода на изследователската дейност.

(2) Стремекът на учения да изпревари своите колеги в получаването на нови научни знания и постигането на признание за приоритет от научната общност и от обществото не бива да го противопоставя на общи интереси, основани на авторитета на науката, академичната автономия, които изискват сътрудничество и взаимно уважение.

Чл. 10. (1) При съвместно извършвана научноизследователска дейност, етично е да се определя реалният принос на всеки изследовател, съобразно извършената от него работа. „Почетно“ авторство или авторство по политически причини или с други цели е недопустимо.

(2) Лицата, които могат да се посочат като съавтори, са тези, които имат съществен принос за проведеното изследване, за получаването, анализирането и тълкуването на резултатите или за написване на ръкописа, ако са дали съгласието си за публикацията.

Чл. 11. (1) При установяване на плагиатство в дисертационните трудове и/или в представените за рецензиране публикации в конкурсите за придобиване на научни степени или за заемане на академични длъжности, научното жури се произнася с писмено решение до Научния съвет в срок не по-късно от изтичането на едномесечния срок преди заключителното заседание на научното жури. Преди да се произнесе, научното жури дава възможност на кандидата да представи своето становище в срок не по-късно от една седмица. В този случай, в срок до приключване на съответната процедура, Директорът на ИФРГ подава сигнал до Комисията по професионална етика към Министерството на образованието и науката за констатираните нарушения.

(2) При доказано по законово установения ред плагиатство или недостоверност в научните трудове, въз основа на които лицето е участвало или участва в конкурсна процедура за придобиване на научна степен или за заемане на академична длъжност, лицето се освобождава от академична длъжност. В този случай се отнема и научната степен, придобита по реда на ЗРАСРБ, с която е свързано нарушението.

Чл. 12. При участие в процедура за придобиване на научна степен или заемане на академична длъжност с публикации в съавторство на повече учени, когато е необходимо, се съставя разделителен протокол за индивидуалното участие и личния принос на всеки от авторите. Тези протоколи се подписват както от участващите учени и докторанти, така и от научните ръководители на докторантите.

Раздел III

Академична етика на научната дискусия

Чл. 13. При съвременните условия и организация на научната дейност, често истината се търси от колектив от учени, които изследват съвместно дадена проблематика. В тези случаи съществена роля има научната дискусия.

(1) Академичният морал изисква да се дискутират идеи, а не личностни характеристики, да се прилагат аргументи, теоретични обяснения, а не персонални характеристики и квалификации.

(2) Значимостта на гледните точки и предлаганите изводи не бива да се определя от научните звания и степени на авторите, а от силата на научните им доводи. Гледищата не следва да се оценяват на основата на личността на техните приносители, а на базата на универсални критерии за научност, установени чрез консенсус от научната общност.

Чл. 14. (1) Наличието на безпристрастна и обективна оценка е неизменно морално изискване към научната общност. Проявите на завист, злоба, корупция, зложелателство и недоброжелателност са несъвместими с академичната етика.

(2) В дискусийни ситуации са недопустими всякакви форми на злоупотреба, като например: отправяне на заплахи, оказване на психологически натиск или физическо насилие, неправомерни квалификации и др.

Чл. 15. Констатирането на отклонения от изискванията на академичната етика и осъществяването на недобросъвестна научна дейност е основание за отрицателна морална оценка от съответния научен колектив или от научната общност, която може да се изрази със съответна критика в научния печат или обществените медии.

Раздел IV

Академична етика на научно рецензиране и конкурсна дейност

Чл. 16. (1) Рецензентската практика трябва да бъде подчинена на изискванията на морала. Рецензиите следва да се основават единствено на преценката на реалните обективни качества, без да спестяват както положителните качества, така и недостатъците на реализирания труд.

(2) Рецензиите не бива да преследват злепоставяне на автора, водено от предубеждения или негативни личностни настроения.

(3) Рецензиите следва да подкрепят позитивните научни търсения и да не блокират чрез неправомерен негативизъм научния процес.

Чл. 17. (1) Участието на учените в конкурси за придобиване на академични длъжности, за разработване на проекти, за разпределение на субсидии и др., е обективно и безпристрастно.

(2) Проява на недобросъвестна научна практика е преднамереното посочване или отхвърляне на едностранно подбрани факти и аргументи, позоваване на невярна информация и данни, с цел да бъдат злепоставени участници в конкурса или да се получат оферти за участие в научни програми или финансова помощ, без да има необходимите основания за това.

Чл. 18. Служителите на ИФРГ, включени в комисии по процедури за акредитация на докторска програма, трябва да познават актуалното състояние на висшето образование, да споделят своите знания и опит при формиране и разпространение на академичните стандарти за качество на обучението, и да запознават академичната общност с етиката при оценяване и акредитация.

Раздел V

Етика при популяризиране на научния продукт

Чл. 19. Учените имат морален ангажимент към социалната отговорност на науката пред обществото и особено за хуманното използване на техните научни постижения.

(1) Ученият популяризира научни факти чрез доклади, дискусии и беседи в широкото медийно пространство. Представянето на научна информация става по разбираем и конкретен начин, без внушения в определени насоки, основани на доверието в експертността на научния работник.

(2) Изяви в медийното и публичното пространство на сътрудници на Института, които се представят от името на ИФРГ, следва да са съобразени и подчинени на научната позиция и концепция на научната общност на Института. Академичната етика изисква да се въведе ясно разграничение и поемане на персонална отговорност за представената информация, ако изказваните мнения се различават от общата научна позиция на ИФРГ.

Чл. 20. Учените имат морален ангажимент да популяризират научното знание чрез преподавателска дейност.

ГЛАВА ТРЕТА

ПРОФЕСИОНАЛНО ПОВЕДЕНИЕ

Раздел I

Взаимоотношения с ръководството

Чл. 21. Директорът на ИФРГ насърчава коректното изпълнение на професионалните задължения на своите служители посредством съвет, даване на насоки или предприемане на други подходящи корективни мерки. Той носи отговорност за заповедите, които издава, за тяхното изпълнение и последствията от тях.

Чл. 22. (1) Служителят съдейства на ръководството на ИФРГ с висок професионализъм, безпристрастност и активност при разработването и провеждането на политиката на Института, както и при изпълнението на взетите решения и осъществяване правомощията на неговите ръководители.

(2) Служителят е длъжен да спазва служебната йерархия и да изпълнява добросъвестно всички законосъобразни актове и заповеди на горестоящите органи и служители от администрацията.

(3) Служителят изпълнява задълженията си честно и безпристрастно, като не допуска личните политически пристрастия да му влияят.

Чл. 23. (1) Когато прави предложения пред ръководни длъжностни лица от ИФРГ, служителят предоставя цялата информация, отнасяща се до вземането на конкретно решение.

(2) Служителят поставя пред ръководството и прекия си ръководител открито и честно проблемите, с които се сблъсква в процеса на работа или при изпълнението на възложените му задачи, като се консултира с тях с цел разрешаването им.

Раздел II

Взаимоотношения с колеги

Чл. 24. (1) В отношенията с колегите си служителят на ИФРГ проявява уважение, коректност и толерантност. Не се допуска отправянето на обидни квалификации и поведение, което накърнява достойнството и правата на отделната личност.

(2) Служителите трябва да се стремят да предотвратят конфликтни ситуации помежду си. Лични противоречия се разрешават с помощта на прекия ръководител, а когато това е невъзможно, чрез висшестоящия такъв.

Чл. 25. (1) Служителят оказва професионална помощ и съдействие на своите колеги при изпълнение на служебните им задължения, в рамките на своята компетентност. Подкрепя се многообразието на идеи, насърчава се свободата на словото.

(2) Не се допуска дискриминация според пол, раса, възраст, етническа принадлежност, език, религия, убеждения и политическа принадлежност, сексуална ориентация и на всякакви други принципи, установени в закон или международен договор, по който Република България е страна.

Чл. 26. (1) Служителят на ИФРГ, особено когато изпълнява ръководни функции, трябва да бъде пример на другите служители с качествено и срочно изпълнение на служебните си задължения, своето лично поведение и чувство за отговорност.

(2) Задължение на ръководителите е да осигурят правилна организация за научноизследователска дейност в научните колективи и да следят за спазването на академичния морал в тях.

Раздел III

Конфликт на интереси

Чл. 27. (1) Служителят на ИФРГ трябва да избягва конфликт на интереси – ситуации, при които с действията си използва професионалните си правомощия и статут в личен интерес или в интерес на свързани лица.

(2) При възлагането на служебна задача, чието изпълнение може да доведе до конфликт между служебните му задължения и неговите частни интереси, служителят следва своевременно да уведоми своя ръководител.

(3) Служител, на когото станат известни факти и обстоятелства за възникнал конфликт на интереси в ИФРГ, незабавно уведомява за това Директора.

Чл. 28. Служителят не участва в каквито и да са сделки, които са несъвместими с неговата длъжност, функции и задължения. Когато служителят се съмнява дали дадена дейност е съвместима със служебните му задължения, той трябва да обсъди това със своя ръководител.

Чл. 29. Всеки служител, чието трудово правоотношение с ИФРГ е преустановено, не трябва да злоупотребява с информацията, която му е станала известна във връзка с длъжността, която е заемал, или с функциите, които е изпълнявал в Института.

Раздел IV

Други правила за професионално поведение

Чл. 30. (1) Служителят противодейства на проявите на корупция, на социална несправедливост, некомпетентност и нарушение на изискванията на научноизследователската и преподавателска дейност в ИФРГ и другите структури в системата на БАН.

(2) Служителят не допуска да бъде поставен във финансова зависимост или в друга обвързаност от външни лица или организации, както и да иска и да приема подаръци, услуги, пари, облаги или други ползи, които могат да повлияят на изпълнението на служебните му задължения, на неговите решения или да нарушат професионалния му подход по определени въпроси.

(3) Служителят не използва служебното си положение и власт или информацията, станала му известна, при или по повод изпълнение на служебните му задължения в свой или чужд личен интерес.

(4) Служителят не трябва да упражнява дейности, посочени в законодателството на Република България като несъвместими с неговите задължения и отговорности, както и да получава доходи от такива дейности.

Чл. 31. (1) Документи и научни данни в ИФРГ могат да се използват от служителя само за изпълнение на служебните му задължения при спазване на правилата за защита на информацията.

(2) Служителят е длъжен да не разгласява факти и сведения, станали му известни при или по повод изпълнение на служебните му задължения.

(3) Служителят трябва да предприема необходимите действия с цел гарантиране на сигурността и недопускане на неразрешено разкриване на защитената информация и/или данни и информация от служебните компютри.

Чл. 32. (1) При изпълнение на служебните си задължения служителят опазва повереното му имущество и не допуска използването му за лични цели.

(2) При загуба или повреждане на имущество, документи или данни на ИФРГ, служителят е длъжен своевременно да информира прекия си ръководител, а при невъзможност - висшестоящия такъв.

(3) Служителят не може да изнася имущество и документи на ИФРГ извън мястото, където изпълнява служебните си задължения, без това да е съгласувано с прекия ръководител.

(4) Служителят няма право да предоставя достъп до служебно имущество и документи на външни лица или членове на семейството си, без това да е съгласувано с прекия ръководител.

ГЛАВА ЧЕТВЪРТА

Лично поведение

Чл. 33. При изпълнение на служебните си задължения и в обществения си живот служителят следва поведение, което не уронва престижа на ИФРГ и БАН.

Чл. 34. Служителят не изразява публично лични мнения по начин, който може да бъде тълкуван като официална позиция на институцията.

Чл. 35. Служителят не допуска на работното си място и извън него поведение, несъвместимо с добрите нрави.

ГЛАВА ПЕТА

Комисия по академична етика

Чл. 36. С оглед спазване на принципите и правилата, залегнали в Етичния кодекс, в ИФРГ функционира Комисия по академична етика (КАЕ), която изпълнява следните задачи:

1. дава становища по етични въпроси и казуси, възникнали в процеса на професионалната и научна дейност в ИФРГ, които са извън компетентността на ръководните органи;
2. извършва проверка по постъпили сигнали за нарушения или жалби, постъпили от служители, докторанти и специализанти, засягащи настоящия Етичен кодекс, като се произнася с решение по конкретните казуси;
3. прави предложения за допълване и/или изменения в Етичния кодекс на ИФРГ.

Чл. 37. Състав на КАЕ

- (1) КАЕ на ИФРГ се състои от 5 члена, един от които е неин председател.
- (2) Председателят на комисията е член на Научния съвет на ИФРГ и се избира с явно гласуване от Научния съвет по предложение на Директора.
- (3) Членовете на комисията се избират от Научния съвет с явно гласуване по предложение на председателя на комисията.
- (4) Председателят и членовете на комисията са с мандат от четири години, като не могат да бъдат избирани за повече от два последователни мандата.
- (5) При разглеждане на конкретен етичен казус, ако за член на комисията възникне основателно съмнение за конфликт на интереси, председателят на комисията предлага друг член за утвърждаване от Научния съвет на ИФРГ, който има равни права и задължения с останалите членове на комисията до приключване на конкретния етичен казус.
- (6) При необходимост Комисията работи във взаимодействие с останалите органи на ИФРГ.
- (7) Промени в състава на комисията се правят с решение на НС на ИФРГ.

Чл. 38. Насоки за дейността на КАЕ

- (1) В своята дейност комисията се ръководи от настоящия Кодекс, от Правилника за устройството, дейността и вътрешния ред в ИФРГ, ЗРАСРБ, както и от законите на Република България.
- (2) Директорът на ИФРГ осигурява условия, необходими за нормалното функциониране на Комисията, и гарантира достъп до информацията, необходима за извършване на нейната дейност.
- (3) КАЕ приема и обсъжда сигнали от членовете на академичната общност, от служителите, докторантите и специализантите на ИФРГ за неспазване на правилата в настоящия Етичен кодекс. Комисията предприема разглеждане на конкретен казус по писмен сигнал до Директора на ИФРГ, който го насочва към Комисията. В сигнала се посочват всички факти и обстоятелства относно случая.
- (4) Комисията може и да се самосезира за нарушения на Етичния кодекс.
- (5) Комисията се произнася относно допустимостта на искането в 7-дневен срок, като проверява достоверността на изложените факти и обстоятелства, и може да пренасочи сигнала към друг компетентен орган, ако има такъв.
- (6) Лицето, срещу което е образувана проверката, се уведомява писмено за същността на твърдяното нарушение на академичната етика, като от него се изисква писмено обяснение, а по преценка на Комисията може да бъде изслушано и устно.
- (7) Комисията може по своя преценка да изиска обяснения, становища, документи и от други лица, които имат отношение или притежават информация, относима към случая.

Чл. 39. (1) КАЕ се произнася с мотивирано становище по случая и решение за предложение до Директора на ИФРГ за предприемане на мерки срещу лицето, извършило нарушението или за прекратяване на процедурата поради липса на доказателства за извършено нарушение на Етичния кодекс.

(2) КАЕ може да предложи на Директора на ИФРГ да наложи някоя от следните мерки:

1. устна забележка;
2. писмено предупреждение за освобождаване;
3. освобождаване на служителя;
4. други мерки, съобразно разпоредбите на българското законодателство.

(3) По инициатива на КАЕ и със съгласието на страните може да се проведат срещи за доброволно разрешаване на спора с посредничеството на председателя и/или на членове на Етичната комисия.

Чл. 40. Засегнатите страни се уведомяват писмено за решението на КАЕ след утвърждаването му от Директора на ИФРГ.

Чл. 41. По преценка на КАЕ решението може да се оповести публично по подходящ начин.

Чл. 42. Копие от документите по подадени сигнали до КАЕ, заедно с решението на Директора на ИФРГ, се прилага към досието на съответния служител.

ПРЕХОДНИ И ЗАКЛЮЧИТЕЛНИ РАЗПОРЕДБИ

§1. Настоящият Етичен кодекс на ИФРГ е изготвен в съответствие със Закона на БАН, Етичния кодекс на служителите в БАН, Етичния кодекс на Съюза на учените в България, ЗРАСРБ, Европейската харта на изследователите и Кодекса за поведение при подбор на изследователи, Кодекса на труда.

§2. (1) Правилата на поведение, съдържащи се в настоящия Кодекс, са задължителна част от трудово-правните задължения на служителите на ИФРГ.

(2) Запознаването на служителите в ИФРГ с разпоредбите на Етичния кодекс следва да се извърши срещу подпис в едномесечен срок от приемането му и утвърждаване на промени и допълнения в него.

(3) При първоначално встъпване в длъжност на служител, прекият му ръководител е длъжен да го запознае с разпоредбите на този кодекс в 7-дневен срок от встъпването.

§ 3. Етичният кодекс на служителите в ИФРГ- БАН е приет с решение на Научния съвет (Протокол № 5, т. 2 от 22.03.2023 г.) и влиза в сила от датата на приемането му.

ДЕКЛАРАЦИЯ

Долуподписаният/ната.....

длъжност в ИФРГ-БАН

ДЕКЛАРИРАМ,

че съм запознат/ната с разпоредбите на Етичния кодекс на служителите в ИФРГ.

Дата на деклариране:

.....

ДЕКЛАРАТОР: